

9. Sınıf Tarih Anayurtta Kurulan İlk Uygarlıklar Konu Anlatımı

ANADOLU UYGARLIKLARI

HİTİTLER: Çorum ve civarında kurulmuştur. Pankuş adı verilen meclisleri vardır. Krallarına hesap vermek amacıyla yazdıkları Hitit analları/yıllıkları objektif tarih yazıcılığının ilk örnekleri sayılır. İlk defa medeni hukuk kuralları Hititlere aittir. Kasten adam öldürme ile kazara adam öldürmeyi birbirinden ayırmıştır. Kolektif cezalar uygulanmıştır. Hititlerde Tavannana adı verilen kraliçe de yönetimde söz sahibi olmuştur.

Çevre kültürlerin tanrılarında da etkilendikleri için Bin Tanrı İli adı verilmiştir.

FRİGLER: Ankara'nın Polatlı ilçesinde kurulmuştur. Geçim kaynağı tarıma dayalıdır bu yüzden hukuk kurallarını da etkilemiştir. Tapates adı verilen halılar, Fibula adı verilen çengelli iğneler vardır.

LİDYALILAR: Manisa ve çevresinde kurulmuştur. Tarihte ilk defa parayı kullanmışlardır. Parayı ordularındaki ücretli askerlerin maaşlarını ödemek için kullanmışlardır. Kral yolunu kullanarak ticarete önem vermişlerdir.

URARTULAR: Van Tuşpa'da kurulmuştur. Şamran adı verilen sulama kanalları vardır. Maden işleme sanatında ileri gitmişlerdir. Ölümden sonraki hayata inandıkları için ölülerini değerli eşyaları ile birlikte gömmüşlerdir.

İYONYALILAR: Efes, Milet, Foça adı verilen şehir devletlerinden oluşur. Demokratik hükümetler tarafından idare edilmişlerdir. Asya'dan gelen ticaret yollarının bitiş noktasında olmalarından dolayı bilim ve kültür hayatı oldukça gelişmiştir.

Anav Kültürü: MÖ 5000-3000 arası Türkistan'ın Başkenti Aşkabat yakınlarında ortaya çıkarılmış en eski kültürdür. Yapılan kazılarda dokuma parçaları, seramik ve süs eşyaları bulunmuştur.

Kelteminar Kültürü: MÖ 3000 yıllarında Aral gölüne dökülen Amuderya'nın deltasında bulunmuştur. Buradaki insanlar yerleşik hayat sürdürmüşlerdir.

MISIR UYGARLIĞI. Nil Nehri'nin çevresinde kurulmuştur. Etrafının çöllerle çevrili olması, diğer uygarlıklarla daha az etkileşmesine neden olmuştur.

ÖNEMLİ HATIRLATMA: Mısırlılar tarih öncesi dönemleri sırasıyla yaşayan tek toplumdur.

Önceleri nom denilen şehir devletleri vardı. Sonraları merkezi krallık kurulmuştur. Mısır'da firavun adı verilen ilah-kralların sonsuz yetkiye sahip olmaları hukuk alanındaki gelişmeleri engellemiştir. İlk vezirlik (kâtip) sistemi Mısırlılarda görülür. Öldükten sonra dirilmeye inanmışlar ve bazı eşyalarını mezarlarına koymuşlardır. Mısırlılar yeniden dirileceklerine

inandıklarından cesetlerin bozulmamasına dikkat etmişler, bunun sonucunda Mısır'da mumyacılık gelişmiştir. Bu da insan vücudunun tanınmasını ve tıp biliminin gelişmesini sağlamıştır. "Hiyeroglif yazısını kullanmışlardır. Papirüs kâğıdı ile kültür aktarımı kolaylaşmıştır. Miladi takvimin ilk vatanıdır. Mısır'da ticaret de gelişmiştir. Nil'in taşma zamanının hesaplanması ile takvim, astronomi; bozulan tarla sınırlarının yeniden çizilmesi, tarım ürünlerinden alınan vergilerin hesaplanması geometri ve matematik alanlarında gelişmeyi sağlamıştır.

İRAN UYGARLIĞI. Medler. Tarihleri M.Ö. 3200'lerde Medler ile başlar. Persler, ayaklanarak İran uygarlığının temeli sayılan Medleri yıkmışlar (MÖ 550) ve İran'da Pers egemenliğini başlatmışlardır.

Pers İmparatorluğu. Yayılmacı bir politika izleyerek M.Ö. VI. yüzyılda Anadolu'nun büyük bölümüne egemen oldular. Ülkeyi satraplık denilen eyaletlere ayırmışlardır. İlk haberalma sistemi posta teşkilatının mucididirler. İslam uygarlığı bu uygarlıktan, başta posta teşkilatı ve devlet yönetimi olmak üzere birçok alanda yararlanmışlardır. Kral Yolu Perslerce yapılmıştır.

ÖNEMLİ HATIRLATMA: Satrapların yetkileri çok sınırlıdır. Kurallara uymayanlar çok ağır cezalar görmüşlerdir.

HİNT UYGARLIĞI. Hindistan sık sık istilalara uğramıştır. Ancak Hindistan'a gelen kavimler güçlü devletler kuramamışlar, kısa sürede yıkılmışlardır. Bunun en önemli nedeni Bu durumun en önemli nedeni "Kast Örgütü"dür. Kast Sistemine göre halk; Brahmanlar (din adamları); Kşatriyalar (devlet adamları ve askerler); Vaysiyalar (çiftçi, zanaatkâr ve tüccarlar); Südralar (işçi ve hizmetkârlar)

ÖNEMLİ HATIRLATMA: İslamiyet'in eşitlik ilkesi Hindistan'da Kast sisteminin zayıflamasını sağlamıştır.

ÇİN UYGARLIĞI. Çin hanedanlarca yönetilmiştir. Konfiçyüslük ilkeleri yanında Budizm yaygınlaşmıştır. Kendilerine özgü bir yazı kullanmışlar, barut, pusula, kâğıt, matbaa ve mürekkebi bulmuşlardır. İpek böceğinden ipek elde etmişler, İpek Yolu için özellikle Türklerle savaşmışlardır. Porselenin anavatanı Çin'dir.

DOĞU AKDENİZ UYGARLIĞI.

Fenikeliler. Fenikeliler, Lübnan dağları ile Akdeniz sahili arasında kalan kıyı şeridine yerleşmişlerdir. Arazilerinin tarıma elverişli olmaması onları ticarete yöneltmiş, ticarete çok ilerlemişler ve şehir devletçikleri halinde yaşamışlardır. Ticareti ön planda tuttuklarından askerliğe önem vermemişler ve kolonilerini yurt edinmemişler, bu nedenle kolonilerini kaybetmişlerdir. Doğu ve Ön Asya uygarlıklarındaki gelişmeleri batıya taşıyarak kültürler arasında etkileşimi sağlamışlardır. Bundan dolayı "Köprü Uygarlık" olarak da nitelendirilmişlerdir. Latin alfabesinin temelini oluşturan 22 harfli ilk alfabeyi bulmuşlardır. İbraniler İlk tek Tanrılı

uygarlıktır. Fakat bu dini bir ırk dini saydıklarından Museviliği yayma gibi bir amaçları olmamıştır. Bu durum aynı zamanda onların özgün kalmasını sağlamıştır.

ANADOLU UYGARLIĞI

HİTİTLER (MÖ 1700-MÖ 700). Kafkaslardan Orta Anadolu'ya gelerek Kızılırmak civarında yerleşmişlerdir. Hititler, M.Ö. 1400 yıllarında imparatorluk haline gelmişlerdir. Mısırlılar işle tarihin ilk savaşı ve yazılı antlaşması Kadeş'i yaptılar (1280). Objektif tarihçiliğin mimarlarıdır. Hukukları insancıldır, dini hoşgörü yaygındır. Pankuş adlı soylulardan oluşan bir meclisleri, devlet yönetiminde etkin, Tavananna lakaplı kraliçeleri vardır. Yazılıkaya ve İvriz kabartmaları bu uygarlıktan kalmıştır.

ÖRNEK SORU: Hititlerde tarih yazıcılığı ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi, tarafsız tarih anlayışının bir göstergesidir?

- A) Yıllıkların Sümer çivi yazısıyla yazılması
- B) Yıllıkların, kralların yaptıkları işler konusunda bilgi vermek için yazılması
- C) Kralların zaferleri kadar yenilgilerini de yıllıklara yazdırmış olmaları
- D) Yıllıkların, özellikle ünlü kralların dönemlerini içermesi
- E) Yıllıkların edebi dille yazılmış olması

ÇÖZÜM: Hitit (Eti) krallarının, tutturdukları yıllıklarda zaferlerinin yanında yenilgilerini de anlatmaları onların

tarafsız (objektif) tarihçiliğin öncüsü olduklarını gösterir.

YANIT C

İYONYALILAR. Yunanistan'dan Batı Anadolu'ya göç etmişler ve İzmir çevresindeki yerli halkla kaynaşarak şehir devletleri kurmuşlardır. Bu şehir devletleri arasında en tanınmışları Efes, Milet, Foça ve İzmir'dir. Ön Asya'dan gelen ticaret yollarının bitim noktasında yer aldıklarından, kısa zamanda ileri bir medeniyet kurmuşlar ve kolonicilik faaliyetleriyle zenginleşmişlerdir. Bilim ve felsefede çok ilerlemişler, Thales, Eflatun, Herodot, Öklid, Pisagor ve Hipokrat bu uygarlığın ürünüdür.

ÖRNEK SORU: İlk Çağ'da İyonya'da; Thales ilk kez güneş tutulmasını hesaplamış, Pisagor ilk kez dünyanın yuvarlak olduğunu ileri sürmüştür.

İyonya'daki bu gelişmeler aşağıdakilerden hangisini gösterir?

- A) Çeşitli etnik grupların bir arada yaşadığını
- B) Bilimsel çalışmalar yapıldığını
- C) Yöneticilerin çok sık değiştiğini
- D) İlk yerleşim yerlerinin burada kurulduğunu
- E) İnsanların geliş düzeyine göre sınıflara ayrıldığını

ÇÖZÜM: Thales ve Pisagor'un faaliyetleri İyonya'da bilimsel çalışmalar yapıldığını gösterir. YANIT B